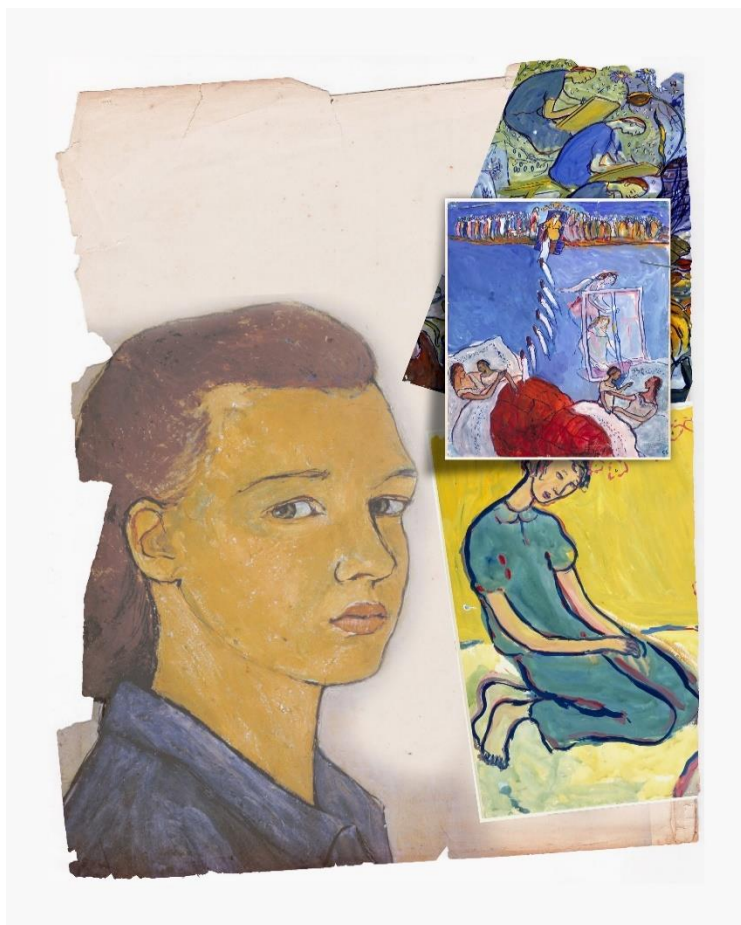

Charlotte Salomon

Het LoT in eigen hand

Muzikale lezing door Jacqueline van der Zee

Inleiding

Charlotte Salomon wordt geboren op 16 april 1917 in Berlijn.

Ze was 23 jaar oud toen ze in Zuid Frankrijk aan haar levenswerk begon: *Leben Oder Theater?* - 1325 gouaches en transparantbladen met tekst.

Ze schiep in levensgevaar het meest indringende beeldverslag dat bekend is van een individueel leven in het nazitijdperk. Het is een combinatie van een zeer persoonlijke levensverhaal en de grote gebeurtenissen van die tijd.

Leben Oder Theater? is een fantastisch werkstuk. Het is menselijk, heeft humor, maar door de tragiek in haar leven, het noodlot van haar familie, de zelfmoorden en het lot dat de Joden trof, ook een oorlogsdocument.

Charlotte Salomon wordt vaak in een adem genoemd met Etty Hillesum en Anne Frank, omdat ook zij hun getuigenis op geheel eigen wijze hebben overgeleverd. Alledrie bevonden ze zich in een uitzichtloze situatie.

Charlotte ontdekt op brute wijze het drama wat zich binnen haar familie heeft afgespeeld en zet haar talenten in om te overleven. Ze gaat schilderen en zoekt naar een passende vorm om haar levensgeschiedenis te vertellen.

Een kleine twee jaar later voltooide ze haar werk. Vrijwel direct daarna werd ze opgepakt en via een Frans doorgangskamp naar Auschwitz gedeporteerd, waar ze direct na haar aankomst vermoord werd.

Ze was vier maanden zwanger.

Lied:

Oorlog

Oorlog

*Onrecht, haat en nodeloos geweld
Kwetsbaar hart, zo mateloos gekweld
Dreigend, gruwelijk, zo zijn zij
Angstaanjagend, hoezo dichtbij*

*Weer die strijd, rechtvaardigheid?
Afkeer, leuzen, opstandigheid
Dreigend en gruwelijk, zo zijn zij
Angstaanjagend, hoezo dichtbij*

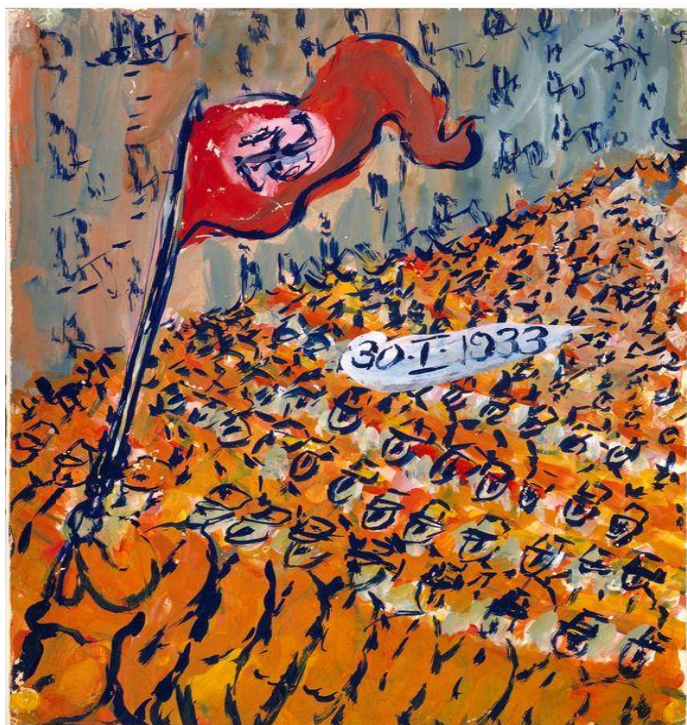
*Een mens in oorlog, hongersnood
de ziel die lijdt tot aan de dood
Gruwelijk dreigen, dat doen zij
Angstaanjagend, niks dichtbij*

*Vertrouwen, hoop, verbondenheid
Gemoedsrust, groei, waar dit toe leidt*

*Angstig jagend, dat doen zij
Dreiging is nu zo nabij*

*Valse schaamte weggevaagd
Trots wordt niet meer opgejaagd
Angstig jagend, denken zij
Ons te dreigen van dichtbij*

*Leven, innerlijke zekerheid
De hemel binnen in me, is zo wijd
Valse macht bedrijven zij
Angst en dreiging nu voorbij*

1. Het Lot

Om Charlotte's uiteindelijke lot en haar keuze te kunnen begrijpen, moeten we ons verdiepen in haar biografie, wie ze was en uit welk milieu ze kwam.

Charlotte komt uit een welgestelde familie.

Albert Salomon, een chirurg, trouwt met de verpleegster Franziska Grunwald.

Charlotte is genoemd naar de zus van Franziska die op achttienjarige leeftijd zelfmoord pleegde.

Albert Salomon brengt vrijwel al zijn tijd in het ziekenhuis of studerend door en Franziska voelt zich alleen. De herinneringen aan de zelfmoord van haar zuster komen steeds vaker terug. Haar gedrag wordt steeds wisselvalliger. Soms komt ze hele dagen haar bed niet uit.

Franziska logeert bij haar ouders en er wordt een verpleegster ingehuurd om dag en nacht toezicht te houden op Franziska. Ze wil niet meer leven.

Dan loopt de verpleegster twee tellen weg.
Een dof geluid. Het raam staat open.
Grootmoeder schreeuwt uit alle macht, het is te laat.
Daar ligt Franziska badend in het bloed.

Charlotte was toen negen jaar. Tegen Charlotte wordt gezegd dat ze gestorven is aan de griep.

In 1930 trouwt Albert Salomon, die inmiddels universiteitsprofessor was geworden, opnieuw met de mooie, begaafde zangeres Paula Lindberg.

Charlotte voelde zich altijd de mindere. Paula had invloedrijke vrienden en werd omringd door grootheden.

In 1933 komt de haat aan de macht.

63.000 Joden vluchtten uit Duitsland, waaronder de grootouders van Charlotte.

1933 is ook het jaar waarop de grootouders van Charlotte naar Zuid Frankrijk emigreerden en vele uitstapjes naar het buitenland maakten.

Charlotte zocht hen op in Italië. En dat korte bezoek liet blijvende indrukken achter van de kunstwerken die ze er zag. De Sixtijnse kapel en de Pieta van Michelangelo zal zij bijna 10 jaar later in haar schilderijen weergeven.

Bij terugkomst wil ze ook leren tekenen, “want”, zo zegt ze, “God heeft dat vak voor iedereen gemaakt, waarom niet voor mij”.

In deze periode doet zich een belangrijke gebeurtenis voor in het leven van Charlotte. Ze maakt kennis met de opmerkelijke persoonlijkheid Alfred Wolfsohn. Een begaafde, maar werkloze zanger die nieuwe theorieën en methoden voor het zangonderwijs heeft ontwikkeld.

Charlotte raakt langzaam maar zeker hopeloos verliefd op hem. Er ontstaat een affaire en Charlotte plaatst Wolfsohn op een voetstuk. Zijn mening is heilig voor haar. Alfred wordt een obsessie.

In januari 1939 vertrekt Charlotte naar Zuid-Frankrijk onder het mom van een weekendbezoek aan haar grootouders. Charlotte wil eigenlijk niet weg uit Berlijn (dan zou ze Alfred Wolfsohn niet meer zien), maar het wordt te gevaarlijk en ze kan nu nog weg, gezien het feit dat ze nog 21 jaar is. Haar grootouders smeken haar om in Frankrijk te blijven.

Charlotte met haar grootouders

***Lotte verdween voortdurend met haar schetsboek
tussen de sinasappelbomen.***

Grootmoeder is al een tijd depressief en stort in; Ze lijkt verlamd door haar gedachten: 'De wereld is vervuld van pijn en gruwelen. Rede en recht regeren het land niet langer.'

Ze berooft zichzelf van het leven.

Kort na oma's dood verraaft opa het grote familiegeheim, en bezorgt Charlotte daarmee de schok van haar leven, een traumatische onthulling.

7 zelfmoorden

Charlotte's wereld staat op z'n kop en ze krijgt een zware zenuwzinking.

Ze staat op een tweesprong in haar leven. Haar vriend, de huisarts Moridis geeft haar het advies haar artistieke werk weer op te pakken.

Dus of zelfmoord of iets waanzinnigs-bijzonders ondernemen.

Ze kiest voor het laatste en schept een autobiografisch toneelstuk en zangspel in beelden (ruim 700 gouaches), tekst en muziek. Multimedia!

Deze keuze was de enige manier om te overleven, innerlijk gezien.

De schokken en trauma's in haar leven moesten op deze manier vorm krijgen. Niets anders was meer belangrijk in haar leven. Charlotte's cirkel was rond.

Instrumentale compositie

Charlotte's cirkel

2. Kunst en identiteit

waardoor je identiteit gevormd wordt.

Bestaat het uit wie je bent, wat je bent, wie je wilt of kunt zijn?

Bepalen de mensen om ons heen, wat onze identiteit is of beslissen we dat zelf, ongeacht wat men van ons vindt.

Charlotte voelt zich gedwongen opnieuw een plek te vinden, een eigen identiteit. Ze moest in zichzelf duiken. Ze was in nood, alle wortels, alle banden die ze had, haar plaats in de familie, de maatschappij, alles was weggefallen. Ze moest zichzelf opnieuw scheppen en haar band met haar eigen mens-zijn, van een nieuwe identiteit voorzien.

Op dat moment worden eenzaamheid en stilte steeds belangrijker voor Charlotte.

Ze zegt dat ze helemaal van het oppervlak van de aarde, van de wereld moest verdwijnen om zichzelf weer helemaal opnieuw te scheppen.

Ze trekt zich helemaal terugtrekt en dat doet ze door een kamer te huren in het hotel Belle Aurora (Mooie Dageraad), in een vakantieplaatsje St. Jean Cap Ferrat vlakbij de Italiaanse grens. Ze is dan 23 jaar. Ze duikt als het ware onder in haar kunst om zichzelf weer te vinden

Ze schilderde teksten in haar schilderijen, maar ook op de transparanten (van de personages, commentaar van haarzelf, fragmenten van liedjes) die ze dan weer op de gouaches legt.

Centraal stond dat ze in haar leven veel schijn heeft gekend. Haar familie speelde veelvuldig toneel voor en naar de buitenwereld. Ze wilde dit niet meer. Geen schijn, geen illusies, geen leugens meer.

Aan het einde van de zomer (twee jaar later) geeft ze de gouaches aan haar vriend dokter Moridis met de woorden: *“Bewaar dit goed, c’est tout ma vie.”*

Lied: **Afscheid van een verlangen**

Afscheid van een verlangen

*Mijn ogen lijken nu pas te ontwaken
Ik keek, maar zag niet goed wat er echt was
Nee, ik had het leven niet echt in de gaten
Ik werd verblind door het hoge struikgewas*

*Mijn oren schijnen nu te willen luisteren
Ze hadden al die tijd hun eigen lied
Zo eigenwijs, hun toon was vaak zo duister
Maar echt verstaan, dat konden ze niet*

Refrein

*Ik wil geen enkele leugen in m'n leven
Geen illusies, verlangens, valse schijn
't wordt tijd om mij mezelf te geven
't wordt tijd mezelf te gaan zijn*

*'t wordt tijd, maar ik voel me nog zo klein
Ik maak nu tijd mezelf te mogen zijn*

*Liefde nemen, laten leven
Macht, controle, zekerheid
Regels, angst en niets te geven
Ieders eigen waarheid*

*Twijfel, trouw, loyaliteit
Bloody fucking zekerheid
Hoogste tijd mezelf te geven
Slechts mijn eigen waarheid*

*Mijn mond lijkt nu te kunnen zwijgen
De woorden komen niet meer zo vlot
Er zijn een paar die mogen blijven
De rest laat ik achter, zijn kapot*

*Mijn hart heeft al die tijd gedragen
Ze is zo sterk, zo dapper was ze nooit geweest
Met veel geduld beantwoordde ze vragen
Ze krijgt nu rust, want ze heeft zo echt geleefd*

3. Leben? Oder Theater?

Leben? Oder Theater? ... het kunstwerk wat Charlotte Salomon onsterfelijk heeft gemaakt.

Leben? Oder Theater? is een fantastisch werkstuk. Het is menselijk, met humor, maar door de tragiek in haar leven, het noodlot van haar familie, de zelfmoorden, en het lot dat de Joden trof ook een oorlogsdocument.

Het werk begint met een **Voorspel**. Hierin schetst ze een beeld van haar vroegere jaren in Berlijn, haar jeugd tot 1937.

Het hoofddeel van Leben oder Theater gaat over Charlotte's grote liefde, mentor, vriend en minnaar, de zangpedagoog Amadeus Daberlohn (Alfred Wolfsohn) die haar enorm inspireert.

Het naspel speelt zich af in Zuid Frankrijk waar het einde van alles begint. In september 1939 horen Charlotte en haar grootouders dat de oorlog is uitgebroken. Grootmoeder Knarre pleegt zelfmoord. Charlotte's grootvader vertelt op ongenueanceerde wijze het familiegeheim.

Na de oorlog overhandigde Dr. Moridis het werk aan Ottilie Moore. Zo snel als kon reisden Charlotte's vader en stiefmoeder, die beiden ondergedoken hadden gezeten, in 1947 naar Zuid Frankrijk. Daar kregen ze de gouaches in handen. Ze wisten niet van het bestaan af. Pas in 1961 werd het werk tentoongesteld en kort daarop in diverse talen vertaald.

Instrumentale compositie:

Kiemkracht

Bereiken
Bewegen
Bouwen

Informatie en boekingen:

 www.jacquelinevanderzee.nl

 info@jacquelinevanderzee.nl

 06 1371 0672

Conservatorium PIANO HBO **Antroposofische Muziektherapie**
 Songwriter pianodocent Inspirational speaker schrijfster
 muziektherapeut **Muzikale lezingen** Filosofisch Theater
 Kleinkunstenares Inspirerende Voorstellingen
 Workshops Concertgebouw Bach residentiekoor Brahms Requiem
 Finale kleinkunstfestival utrecht Rosa Spierhuis
 Faalangst zoekende ambitieus **enthousiast** drukte en onrust
 Twijelaar spiritueel **CREATIVITEIT**
 Trauma *lijden* **Verslavingen** eetstoornis therapie **Zelfliefde**
 zelfheling Ziektes als wegwijzer **lichaam & geest zijn één**
 Lezen **Schrijven** zwemmen filmnatuur **DANSEN** Klassieke
 muziek Ballet **ZINGEN** Sauna Schaatsen
 Life-changing **Lorie Ladd Robin Norwood** Transforming
 SPAGHETTI **SUSHI** *Samen genieten*
Love the hell out of you BALANS
 Etti Hillesum Camille Claudel Charlotte Salomon Frida Kahlo
 Hildegard von Bingen Albert Schweitzer Dag Hammarskjöld

Bronvermelding

Mary Felstiner

Charlotte Salomon

Charlotte Salomon

Leben? Oder Theater?

David Foenkinos

Charlotte

Tekst en muziek

Jacqueline van der Zee

Producer

Aart de Jong

Componist

Ad van Nederpelt

Ontwerper voorzijde

Marco Manders

Disclaimer:

Alle muzikale lezingen die ik geef, kennen een grondige voorbereiding.

Toch beschouw ik mijzelf niet als kenner of autoriteit op het gebied van de biografieën van deze invloedrijke personen.

Ik benader ieder van hen slechts vanuit mijn passie en respect voor hun leven. Als mens en als musicus.

En dat wil ik uitdragen, delen en spelen.